Ålands lagtings beslut om antagande av

Äldrelag för Åland

I enlighet med lagtingets beslut föreskrivs:

1 kap.
Inledande bestämmelser

1 §

Lagens syfte och tillämpningsområde

Syftet med denna lag är att stöda den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand.

Vidare ska lagen trygga äldre personers tillgång till individuellt anpassade socialvårds- samt hälso- och sjukvårdstjänster samt annan service som ges i rätt tid. Service och tjänster ska främja hälsan och välbefinnandet samt stöda personens funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand.

Med hänsyn till vars och ens av de äldres funktionsförmåga ska rätten till självbestämmande beaktas i fråga om beslut som rör de egna levnadsförhållandena och valet av tillbudsstående socialvårdtjänster och service.

Socialvård, hälso- och sjukvård samt andra tjänster och service som tillhandahålls äldre personer ska hålla en god kvalitet.

Avsikten är vidare att förbättra de äldres demokratiska inflytande i politiskt beslutsfattande som berör den äldre befolkningens levnadsförhållanden.

2 §

Förhållandet till annan lagstiftning

Denna lag innehåller bestämmelser om hur socialvårds- samt hälso- och sjukvårdstjänster i annan lagstiftning ska tillhandahållas för äldre personer på Åland. Lagen är avsedd att komplettera den övriga lagstiftningen om socialvård samt hälso- och sjukvård.

3 §

Äldre personer

Med äldre enligt denna lag avses en person som har fyllt 65 år. Med uttrycket den äldre befolkningen avses den del av befolkningen som består av alla personer i gruppen äldre personer.

Bestämmelserna i 3 kap. är tillämpliga på äldre vars fysiska, kognitiva, psykiska eller sociala funktionsförmåga är nedsatt på grund av sjukdomar eller skador som har uppkommit, tilltagit eller förvärrats i och med hög ålder, eller på grund av degeneration i anslutning till hög ålder.

2 kap.
Allmänna skyldigheter

4 §

Ansvar för genomförandet

Kommunerna och Ålands hälso- och sjukvård ska i enlighet med denna lag stöda den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand. Tillräckliga resurser ska reserveras för att tillhandahålla och för att utveckla tjänsterna och servicen för den äldre befolkningen.

5 §

Samarbete

De kommunala myndigheterna och Ålands hälso- och sjukvård ska samarbeta för att ordna socialvårds- samt hälso- och sjukvårdstjänsterna för de äldre så ändamålsenligt som möjligt. Samarbetet regleras i det samverkansavtal som ingås med stöd av landskapslagen (:) om socialvård.

Kommunerna och Ålands hälso- och sjukvård ska i syfte att stöda den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand, samarbeta med andra offentliga myndigheter, företag och organisationer som företräder den äldre befolkningen samt andra organisationer och allmännyttiga samfund som är verksamma i landskapet.

6 §

Tillgång till service och dess tillgänglighet

För den äldre befolkningen ska kommunen ordna socialservice som till innehåll, kvalitet, tillgång och tillgänglighet motsvarar det behov som finns på grund av antalet äldre personer, deras individuella funktionsförmåga och välbefinnande samt behovet av social trygghet.

Kommunen ska med hänsyn till de äldres funktionsförmåga, levnadsförhållanden, bostad och andra faktorer som påverkar tillgängligheten se till att servicen blir så lättillgänglig som möjligt för de äldre.

7 §

Plan för att stöda den äldre befolkningen

Kommunfullmäktige ska anta en plan för att stöda den äldre befolkningen. Äldrerådet ska ges möjlighet att delta i beredningen av planen. Planen ska revideras minst vart fjärde år. Planen ska innehålla:

1) En beskrivning av kommunens och Ålands hälso- och sjukvårds befintliga resurser för att tillhandahålla tjänster och service till den äldre befolkningen i kommunen.

2) En beskrivning av den befolkningsgrupp som består av äldre personer och som även inkluderar en prognos över förändringar under den förestående fyraårsperioden.

3) En bedömning av den äldre befolkningens välbefinnande, tillräckligheten och kvaliteten i fråga om de tjänster som tillhandahålls av kommunen och andra tjänsteproducenter samt andra faktorer som påverkar den äldre befolkningens servicebehov.

4) En beskrivning av åtgärder med en tidsplan för att ordna och utveckla servicenivån i enlighet med kraven i lagstiftningen under den kommande fyraårsperioden samt en bedömning av de resurser som kommunen behöver för dessa åtgärder. Beskrivningen ska ange hur ansvaret för åtgärderna fördelar sig mellan de olika kommunala verksamheterna. Åtgärderna ska stöda den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand.

5) De gemensamma målen för de samordnade tjänsterna, ansvarsfördelningen och de övergripande rutinerna för samarbetet samt övriga åtgärder för säkerställandet av funktionella servicehelheter för klienterna, som kommunen och Ålands hälso- och sjukvård enligt 69 § i landskapslagen om socialvård ska komma överens om i ett samverkansavtal.

6) En beskrivning av kommunens kort- och långsiktiga mål för hur den äldre befolkningens välbefinnande, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand ska stödas och servicen för den äldre befolkningen utvecklas och förbättras kvalitativt och kvantitativt. Beskrivningen ska inkludera vilka långsiktiga åtgärder som behöver vidtas för att uppnå målen,

tidsplanen för åtgärderna samt vilka myndigheter som ansvarar för genomförandet av åtgärderna.

Ålands hälso- och sjukvård antar med stöd av 25 § landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård en strategisk plan över hur behoven av hälso- och sjukvård för landskapets invånare ska uppfyllas. Såväl Ålands hälso- och sjukvårds plan som kommunens plan för att stöda den äldre befolkningen ska beakta det som sägs i denna lag om samarbete, ansvar för genomförandet samt det som överenskoms i ett samverkansavtal med kommunen.

8 §

Utvärdering

Det organ som i kommunen ansvarar för socialvården ska minst en gång vart fjärde år utvärdera om den service som tillhandahålls de äldre överensstämmer med kravbestämmelserna i lagstiftningen och är tillräcklig och av god kvalitet. I de fall socialvården sköts av ett kommunalförbund sköts utvärderingen av kommunalförbundet. Kommunalförbundets utvärdering ska tillkännages medlemskommunerna.

Görs utvärderingen av kommunen ska synpunkter inhämtas från dem som anlitar servicen, deras anhöriga och närstående samt de anställda. Om andra serviceproducenter anlitas ska även deras synpunkter inhämtas. Äldrerådet ska ges tillfälle att lämna ett utlåtande. Om klient- och patientombudsmannen har gjort iakttagelser i den årliga redogörelsen ska dessa tas med samt vilka åtgärder som vidtagits med anledning av dem. Utvärderingen ska dessutom innehålla information om de ekonomiska resurser som använts för servicen samt antalet anställda och deras utbildning.

9 §

Experter

Kommunen och Ålands hälso- och sjukvård ska ha tillgång till tillräcklig och mångsidig expertis för stödandet av den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand och för ordnandet av social- och hälsovårdstjänster av god kvalitet som äldre personer behöver.

10 §

Äldreråd

Utöver den rätt som invånarna i en kommun har med stöd av kommunallagen att delta i och påverka beslutsfattandet i kommunen ska kommunen inrätta ett äldreråd i enlighet med 31a § kommunallagen (1997:73) för Åland. Äldrerådet är ett rådgivande organ som kan vara gemensamt för flera kommuner.

Kommunstyrelsen utser medlemmar i äldrerådet bland intresserade kommunmedlemmar som hör till den äldre befolkningen. Till medlem kan också en anhörig till en äldre person väljas om det är ändamålsenligt för att äldrerådet allsidigt ska representera dem som brukar olika former av socialservice för äldre i kommunen. Medlemmarna i äldrerådet ska ha sin permanenta bosättningsort i kommunen.

Till äldrerådets uppgifter hör, utöver att delta i beredningen av planen i 7 § och utvärderingen i 8 §, att ge utlåtanden i ärenden som handläggs i kommunen och som har betydelse för den äldre befolkningens välfärd, hälsa, delaktighet, livsmiljö, boende, rörlighet och möjligheter att klara sig själv samt den service som den äldre befolkningen behöver och servicens tillgänglighet.

Äldrerådet kan även ge utlåtanden om andra myndigheters beslutsfattande som berör den äldre befolkningens livsvillkor.

Kommunen ska tillhandahålla äldrerådet det som behövs för att det ska ha tillräckliga verksamhetsförutsättningar.

11 §

Rådgivning och andra tjänster som främjar välbefinnandet

Kommunen och Ålands hälso- och sjukvård ska, utgående från respektive ansvarsområde, stöda den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand genom rådgivning och handledning.

Dessutom ska kommunen och Ålands hälso- och sjukvård, utgående från respektive ansvarsområde, särskilt för dem bland den äldre befolkningen vars levnadsförhållanden eller livssituation utifrån forskningsrön eller allmän livserfarenhet bedöms innebära riskfaktorer som ökar behovet av service, tillhandahålla hälsokontroller, mottagningar och hembesök som stöder välbefinnandet, hälsan, funktionsförmågan och förmågan att klara sig på egen hand.

I de tjänster som avses i 1 och 2 mom. ska det ingå att

1) ge handledning som syftar till att främja välbefinnandet, funktionsförmågan och sunda levnadsvanor samt förebygga sjukdomar, olycksfall och olyckor,

2) identifiera sociala problem och hälsoproblem som beror på en försvagad hälsa och nedsatt funktionsförmåga hos den äldre befolkningen och att ge tidigt stöd i samband med sådana problem,

3) ge handledning om socialvård och annan social trygghet,

4) ge handledning om sjukvård, multiprofessionell rehabilitering och säker läkemedelsbehandling samt

5) ge handledning i användningen av tjänster som står till buds i kommunen och Ålands hälso- och sjukvård och som främjar välbefinnandet, hälsan, funktionsförmågan och förmågan att klara sig på egen hand.

3 kap.
Tjänster och service för äldre personer med nedsatt funktionsförmåga

12 §

Allmänna principer

Socialvårdstjänster och hälso- och sjukvårdstjänster som ges till den äldre befolkningen ska vara av god kvalitet, ges i rätt tid, i tillräcklig omfattning och vara anpassade till var och ens individuella behov.

Tjänsterna ska utföras så att de stöder äldre personers välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga, förmåga att klara sig på egen hand och delaktighet. I syfte att förebygga behovet av annan service ska särskild vikt läggas vid tjänster som främjar äldre personers rehabilitering och vid tjänster i hemmet.

13 §

Rådgivning och handledning

Den handledning som kommunen och Ålands hälso- och sjukvård ger med stöd av 11 § ska efter behov ges till äldre personer i samband med att social- och hälsovårdstjänster tillhandahålls.

14 §

Bedömning av servicebehovet

Bestämmelser om bedömning av servicebehovet finns i 36 § i landskapslagen om socialvård.

För bedömningen av äldres de servicebehov kan förutom yrkesutbildade personer inom socialvården också en yrkesutbildad person enligt 2 § i lagen

om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (FFS 559/1994) som är anställd inom socialvården svara.

I samband med att servicebehovet bedöms ska den äldre personens funktionsförmåga utredas mångsidigt och med tillförlitliga bedömningsinstrument. När funktionsförmågan utreds ska det bedömas till vilka delar den äldre personen klarar de funktioner som hör till normal livsföring i sin egen boende- och närmiljö och med vad han eller hon behöver stöd och hjälp. Vid bedömningen ska den äldre personens fysiska, kognitiva, psykiska och sociala funktionsförmåga samt faktorer som har samband med tillgängligheten i omgivningen, tryggheten i boendet och tillgången till närservice beaktas.

15 §

Klientplan

Bestämmelser om utarbetande av en klientplan finns i 39 § i landskapslagen (:) om socialvård.

Planen ska utarbetas utan ogrundat dröjsmål efter att den äldre personens servicebehov har utretts. När det sker väsentliga förändringar i den äldre personens funktionsförmåga vilka påverkar servicebehovet ska planen alltid ses över utan ogrundat dröjsmål.

För att garantera att den äldre personen får en god vård och omsorg ska de tjänster som behövs för att stöda dennes välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand framgå av planen.

16 §

Principer för långvarig vård och omsorg

Kommunen ska inom socialvården och Ålands hälso- och sjukvård inom hälso- och sjukvården ge äldre personer långvarig vård och omsorg som stöder ett värdigt liv. I första hand ges långvarig vård och omsorg med hjälp av öppenvårdstjänster inom social- och hälsovården som ges i den äldre personens hem och övriga öppenvårdstjänster inom social- och hälsovården. Dessa tjänster ska till innehåll och omfattning anpassas efter den äldre personens servicebehov vid respektive tillfälle.

Äldre personer ska ges social- och hälsovårdstjänster som garanterar långvarig vård och omsorg på ett sådant sätt att de kan uppleva att deras liv är tryggt, betydelsefullt och värdigt och att de kan upprätthålla sociala kontakter och delta i meningsfull verksamhet som främjar och upprätthåller deras välbefinnande, hälsa och funktionsförmåga. Makar, parter som lever i ett registrerat partnerskap och sambor ska ges möjlighet att bo tillsammans.

Kommunen och Ålands hälso- och sjukvård ska säkerställa att arrangemangen för långvarig vård och omsorg av äldre personer är bestående, om det inte är befogat att ändra på dem för att personen själv önskar det eller hans eller hennes servicebehov har förändrats eller av någon annan särskilt vägande och grundad anledning.

17 §

Förutsättningar för beslut om långvarig institutionsvård

Endast då det finns medicinskt motiverade skäl eller då klient- eller patientsäkerheten förutsätter det får kommunen tillgodose den äldres servicebehov med långvarig institutionsvård.

Innan vård och omsorg ges som långvarig institutionsvård ska kommunen och Ålands hälso- och sjukvård på det sätt som avses i 14 § utreda möjligheterna att tillgodose en äldre persons servicebehov med hjälp av öppenvårdstjänster inom social- och hälsovården som ges i den äldre personens hem och med övriga öppenvårdstjänster inom social- och hälsovården.

Den utredning som avses i 2 mom. ska också göras om en äldre person har fått dygnetruntvård på institution i tre månader och en utredning inte har gjorts tidigare.

Ett beslut att ge vård och omsorg som långvarig institutionsvård ska motiveras.

18 §

Beviljande av socialservice samt rätt till service

Kommunen ska med anledning av en skriftlig eller muntlig ansökan fatta beslut om beviljande av socialservice som en äldre person brådskande behöver och utan dröjsmål ordna den service som har beviljats, så att den äldre personens rätt till nödvändig omsorg inte äventyras.

Om en skriftlig eller muntlig ansökan gäller behov av socialservice som inte är brådskande ska kommunen fatta beslut utan ogrundat dröjsmål och senast tre månader från det att ansökan har inkommit. En äldre person har rätt att få annan än brådskande service som beviljats honom eller henne utan ogrundat dröjsmål och senast tre månader efter det att beslutet fattades.

Socialservicens tillräcklighet ska bestämmas utifrån utredningen av servicebehovet i enlighet med 14 § och klientplanen, om en sådan har utarbetats.

19 §

Anmälan om äldre personers servicebehov

Om en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som avses i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården eller någon som är anställd inom socialvården i kommunen, inom Ålands hälso- och sjukvård, räddningsväsendet eller hos alarmcentralen eller polisen, i sitt uppdrag har fått kännedom om en äldre person som är i behov av social- eller hälsovård och som är uppenbart oförmögen att sörja för sin omsorg, hälsa eller säkerhet, ska den anställda oberoende av sekretessbestämmelserna utan dröjsmål göra en anmälan om behovet av hälso- och sjukvård till Ålands hälso- och sjukvård och till den kommunala myndighet som ansvarar för socialvården om behovet av socialvård.

Utöver det som föreskrivs i 1 mom. finns bestämmelser i 18 § landskapslagen om Ålands hälso- och sjukvård som innebär att patientens hemkommun ska underrättas om en patient behöver insatser från kommunens socialservice efter det att patienten har skrivits ut från Ålands hälso- och sjukvård.

En anmälan får också göras av andra personer än de som avses i 1 mom. oberoende av eventuella sekretessbestämmelser som gäller dem.

4 kap.
Särskilda bestämmelser

20 §

Tillsyn och kvalitetssäkring m.m.

Det som i någon annan lag bestäms om tillsyn och kvalitetssäkring av socialvård ska även gälla service som ges med stöd av denna lag.

21 §

Personal

En offentlig eller privat serviceproducent ska vid en verksamhetsenhet ha en personal som till antal, utbildning och uppgiftsstruktur garanterar att de äldre tillhandahålls service av god kvalitet och som motsvarar det servicebehov som de äldres funktionsförmåga förutsätter.

Vid en verksamhetsenhet med dygnet runt verksamhet ska det finnas tillräckligt med personal alla tider på dygnet.

22 §

Ledning av äldreomsorgen

Ledningsuppgifter som omfattar administrativ ledning av kommunens äldreomsorg eller ledningsuppgifter som omfattar styrning av klientarbetet får skötas av en person som har en för uppgiften lämplig examen från universitet, högskola eller yrkeshögskola som omfattar minst tre års heltidsstudier. Därutöver krävs kännedom om branschen samt tillräcklig ledarskapsförmåga.

23 §

Offentliggörandet av väntetider

Kommunen ska på sin hemsida och i de informationsblad som distribueras till alla hushåll i kommunen offentliggöra uppgifter om uppskattad väntetid till kommunens socialservice. Uppgifterna ska uppdateras åtminstone en gång per halvår.

24 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

Mariehamn den 18 september 2019

Gun-Mari Lindholm
talman

Veronica Thörnroos
vicetalman

Viveka Eriksson
vicetalman